

บทที่ 3

วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)

การศึกษาวิจัยเรื่องกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้กำหนดวิธีวิทยาการวิจัย เพื่อการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) และเมื่อได้วิเคราะห์จนกระทั่งจัดทำเป็นรูปแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ แล้วจะนำไปสู่การรับฟังความคิดเห็น (Hearing) จากประชากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเอาข้อวิพากษ์ไปปรับปรุงแก้ไขคำตอบให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น วิธีวิทยาการวิจัยที่ใช้มีรายละเอียดการดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research)

การวิจัยเอกสารเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดประเภทเอกสารและประเด็นที่ต้องการใช้วิเคราะห์ คือสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจะได้รับตามหลักสิทธิมนุษยชนในเรื่องความเสมอภาค รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เป็นทฤษฎี แนวคิด ตำรา รายงานวิชาการ และบทความทั้งของไทยและต่างประเทศเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมูลเอกสารที่ได้มานั้นจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์เพื่อจะจัดทำเป็นต้นแบบของกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้วิจัยจึงกำหนดหัวข้อของข้อมูลเอกสารไว้ ดังนี้

1.1 แนวคิด ทฤษฎี และหลักการ

เป็นการวิจัยข้อมูลเอกสารหลักคือ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ กฎหมายในประเทศและข้อมูลจากรายงานวิจัย ตำรา เอกสารรายงานการประชุมสัมมนา วิทยานิพนธ์และบทความ โดยมีแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ

- 1) แนวคิดแนวคิดเกี่ยวกับการสมรส
- 2) แนวคิดเกี่ยวกับเพศ
- 3) ทฤษฎีเรื่องเพศตามแนวคิดแบบเกย์วีย์ (Queer Theory)

- 4) ทฤษฎีสารัตถะนิยม
- 5) ทฤษฎีเสรีภาพ
- 6) ทฤษฎีสัจดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 7) ทฤษฎีครอบครัว
- 8) หลักสิทธิมนุษยชน
 - (1) หลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
 - (2) หลักความเสมอภาค
 - (3) หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
 - (4) หลักการห้ามเลือกปฏิบัติ
- 9) หลักนิติสัมพันธ์

1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- 1) กฎหมายระหว่างประเทศ
 - (1) ปฎิญญาสากลว่า ด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948
 - (2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966
 - (3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966
 - (4) หลักการขอกยกยาคาร์ตา ค.ศ. 2006
 - (5) อนุสัญญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานและสถานะในทางกฎหมายของปัจเจกชนภายใต้แนวคิดของสหภาพยุโรป
 - (6) อนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยย์และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950
 - (7) อนุสัญญาอินเตอร์-อเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1969
 - (8) กฎบัตรแอฟริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยย์และประชาชน ค.ศ. 1981
- 2) กฎหมายต่างประเทศ
 - (1) Civil Solidarity Pact ค.ศ. 1999 สาธารณรัฐฝรั่งเศส
 - (2) Act on Life Partnership ค.ศ. 2001 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน
 - (3) The Domestic Partnership ค.ศ. 1990 สหราชอาณาจักร
 - (4) Civil Marriage Act ค.ศ. 2003 ประเทศแคนาดา

3) กฎหมายไทย

- (1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
- (2) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว และบรรพ 6 ว่าด้วยมรดก
- (3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (4) พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508
- (5) พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 44) พ.ศ. 2560
- (6) พระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539
- (7) พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555
- (8) พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. 2505
- (9) พระราชบัญญัติค่านำหนึ่ำนามหญิง พ.ศ. 2551
- (10) พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

1.3 การทบทวนวรรณกรรม

ข้อมูลที่เป็นวรรณกรรมเกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์โดยตรงระหว่างผู้วิจัยกับประชากรสัมภาษณ์ตามประเด็นสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

ประชากรสัมภาษณ์ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ในสถานะของผู้นำมูลนิธิ นายกสมาคม ประธานกลุ่ม และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมประชากรสัมภาษณ์เชิงลึก 16 คน ดังนี้

- 1) ประธานมูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ หรือผู้ได้รับมอบหมายจากประธานมูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ จำนวน 1 คน
- 2) ประธานมูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยไทยเพื่อสิทธิมนุษยชน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากประธานมูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยไทยเพื่อสิทธิมนุษยชน จำนวน 1 คน
- 3) นายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทยหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากนายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน

- 4) ประธานองค์กรบางกอกเรโนโบว์ จำนวน 1 คน
- 5) นักวิชาการด้านสังคม จิตวิทยา และเพศศึกษา จำนวน 4 คน
- 6) นักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน 4 คน
- 7) บุคคลเพศทางเลือก จำนวน 4 คน

2.1 ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก

ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นประเด็นการสัมภาษณ์เชิงสนทนาระหว่างประชากร สัมภาษณ์กับผู้วิจัยตามที่กำหนดไว้ ประเด็นสำคัญคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำกฎหมาย ต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และ ปัญหาการขาดสิทธิความเสมอภาคในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจำนวน 8 ประเด็น โดยรวมถึงประเด็นซึ่งปรากฏในระหว่างการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่มี ประโยชน์เพิ่มเติม ดังนี้

ประเด็นที่ 1 สถานการณ์ ปัญหา อุปสรรค ในเรื่องสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความ หลากหลายทางเพศของสังคมไทย

ประเด็นที่ 2 ผลกระทบที่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับการรับรองและ คุ้มครองสิทธิในการสมรสจากกฎหมาย

ประเด็นที่ 3 แนวทางและวิธีการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความ หลากหลายทางเพศ วิธีจัดการกับปัญหา ผลกระทบและผลที่ได้รับ

ประเด็นที่ 4 ความคิดเห็นต่อการนำหลักสิทธิมนุษยชนและหลักความเสมอภาคมาใช้กับ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

ประเด็นที่ 5 การนำเอารูปแบบตามหลักสิทธิมนุษยชน หลักความเสมอภาค หลัก กฎหมายต่างประเทศ ที่ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลาย ทางเพศใช้ในการออกกฎหมายต้นแบบการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความ หลากหลายทางเพศความเหมาะสม และผลที่ได้รับ

ประเด็นที่ 6 แนวทางการสนับสนุนให้มีการนำเอาหลักสิทธิมนุษยชน หลักความ เสมอภาค หลักกฎหมายต่างประเทศ มาใช้ในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มี ความหลากหลายทางเพศ

ประเด็นที่ 7 กฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มี ความหลากหลายทางเพศที่ดีและเหมาะสมสำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ควรมีการ รับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรส และควรมีหน้าที่ ประกอบด้วยอะไรบ้าง

ประเด็นที่ 8 ข้อเสนอแนะในการจัดทำกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่ดีและเหมาะสมสำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

3. การมีส่วนร่วมออกแบบ (Participatory design, Co-design)

การมีส่วนร่วมออกแบบ (Participatory design, Co-design) เป็นการวิจัยวิธีใหม่ซึ่งมาจากแนวคิดว่าการวิจัยที่มุ่งถึงการสร้างรูปแบบในการดำเนินการในเรื่องใดก็ตามคำตอบที่จะได้มานั้น จำเป็นที่จะต้องให้ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในสถานะของการปฏิบัติตามรูปแบบที่เป็นคำตอบหรือเป็นผู้ทำหน้าที่ควบคุมให้เกิดการปฏิบัติตาม ได้มีส่วนในการจัดทำรูปแบบนั้นด้วยทั้งนี้เพราะลำพังจากการวิจัยจะได้คำตอบที่นำมาสร้างเป็นรูปแบบนั้นจะมาจากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยซึ่งอาจส่งผลทำให้เป็นคำตอบที่ไม่สามารถตอบสนองตามความต้องการและความเป็นจริงของผู้มีส่วนได้เสียได้ ดังนั้นการใช้วิธีการให้ผู้มีส่วนได้เสียร่วมออกแบบคำตอบก็จะทำให้เป็นงานวิจัยที่สามารถจัดทำรูปแบบที่เหมาะสมได้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้มีส่วนได้เสียจะร่วมกันสร้างรูปแบบของคำตอบตามประสบการณ์ ตามปัญหาที่มี และตามความต้องการของพวกเขา

ดังนั้น กฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้วิจัยจึงได้นำวิธีการมีส่วนร่วมออกแบบ (Participatory design, Co-design) มาใช้โดยมีกระบวนการดำเนินการ ดังนี้

3.1 ประชากรร่วมออกแบบ

ประชากรร่วมออกแบบ คือ กลุ่มประชากรและผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) โดยตรงต่อผลของการจัดทำกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งสิ้น 16 คน ประกอบด้วย โดยแยกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเฉพาะ กับกลุ่มผสม

กลุ่มเฉพาะ คือกลุ่มที่มีส่วนได้เสียเฉพาะตามประเภทผู้นำกลุ่มองค์กร แยกเป็น

กลุ่มที่ 1 ผู้นำกลุ่มของบุคคลเพศทางเลือก คือ ประธานมูลนิธิเพื่อสิทธิ และความเป็นธรรมทางเพศ ประธานมูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยไทยเพื่อสิทธิมนุษยชน นายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย และประธานองค์กรบางกอกเรนโบว์

กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิ นักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน

กลุ่มที่ 3 นักวิชาการ ด้านสังคม จิตวิทยา และ เพศศึกษา

กลุ่มที่ 4 บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

โดยบุคคลทั้ง 4 กลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่มประชากรเฉพาะที่เป็นชุดแรกของการทำ

Participatory design

กลุ่มผสม คือ กลุ่มมาจากการให้ประชากรกลุ่มเฉพาะแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มผสม ซึ่งมี 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน นักวิชาการด้านสังคม จิตวิทยา และ เพศศึกษา และบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

เหตุผลของการจัดให้มีกลุ่มประชากรแยกเป็น 2 กลุ่ม เนื่องจากในแต่ละกลุ่มประชากรเฉพาะนั้นย่อมมีแนวความคิดในกลุ่มของตนที่ไม่ต่างกัน ดังนั้นความคิดเห็นในโจทย์ปัญหาการวิจัยจึงเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกัน ส่วนกลุ่มประชากรผสมนั้นประชากรในกลุ่มมีอาชีพ ความคิด ประสบการณ์ที่ต่างกัน การอภิปรายแสดงความคิดเห็นในกลุ่มจึงเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่อกัน ความคิดเห็นในโจทย์ปัญหาการวิจัยจึงอาจเหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มประชากรเฉพาะก็ได้

การร่วมออกแบบ Model จึงมีทั้งที่เป็นของกลุ่มเฉพาะ 4 รูปแบบ และของ กลุ่มผสม 4 รูปแบบ

3.2 ขั้นตอนในการดำเนินการ

1) ขั้นเตรียมการ

เป็นขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมก่อนการดำเนินการจัดทำ Co-Design ประกอบด้วย

(1) กำหนดประชากรร่วมออกแบบ คือ กลุ่มประชากรผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง โดยตรงต่อผลของการจัดทำกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมทั้งสิ้นจำนวน 16 คน แยกออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มนักกฎหมาย จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มนักวิชาการ 4 คน

กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มสิทธิมนุษยชนและกลุ่มศาสนา จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 4 คือ กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จำนวน 4 คน

ประชากรทั้ง 4 กลุ่มนี้ แยกออกเป็น 2 ชุด คือ

ชุดแรก ประชากรกลุ่มเฉพาะ หมายถึง ประชากรผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง โดยตรงต่อผลของการจัดทำกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ มีทั้งหมด 4 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน คือ

กลุ่มเฉพาะ 1 คือ กลุ่มนักกฎหมาย จำนวน 4 คน

กลุ่มเฉพาะ 2 คือ กลุ่มนักวิชาการ 4 คน

กลุ่มเฉพาะ 3 คือ กลุ่มสิทธิมนุษยชนและกลุ่มศาสนา จำนวน 4 คน

กลุ่มเฉพาะ 4 คือ กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จำนวน 4 คน

ชุดที่สอง คือ ประชากรกลุ่มผสม หมายถึง ประชากรที่มาจากกลุ่มเฉพาะแยกมา กลุ่มละ 1 คน เพื่อมารวมกันเป็นกลุ่ม ผสม 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มผสมจึงประกอบด้วย นักกฎหมาย นักวิชาการ นักสิทธิมนุษยชนและนักการศาสนา และบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

การจัดให้มีประชากรกลุ่มเฉพาะทำให้การอภิปรายร่วมกันภายในแต่ละกลุ่มเฉพาะที่ต่างก็มีประสบการณ์คล้ายกันมาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิที่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ อยากรจะได้รับที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

ส่วนการจัดให้มีกลุ่มผสมร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะทำให้ได้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ สิทธิการสมรสที่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่มาจากประสบการณ์ที่แตกต่างกันของประชากรแต่ละคนในกลุ่ม ซึ่งเมื่อได้ข้อสรุปออกมาจะทำให้ได้สิทธิที่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอยากรจะได้รับของประชากร กลุ่มผสม

2) การจัดเตรียมสถานที่จัดทำ Co-Design

โดยเหตุที่กำหนดประชากรออกเป็น 4 กลุ่ม สถานที่จึงต้องแยกเป็น 4 โต๊ะห่างจากกันเพื่อไม่ให้เกิดการร่วมแสดงความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มรบกวนกัน แต่อยู่ในห้องเดียวกัน จึงจำเป็นที่จะเป็นห้องขนาดใหญ่

3) การจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดทำ Co-Design

ผู้วิจัยจัดเตรียมกระดาษแผ่นใหญ่และเครื่องเขียนสำหรับเขียนคำตอบจากมติของแต่ละกลุ่ม พร้อมแท่นที่ตั้ง

4) การจัดเตรียมเลขานุการกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่ในการบันทึกมติของที่ประชุมกลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ นั้น แยกการวิเคราะห์ออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ข้อมูลที่เป็นเอกสาร ได้จากการนำข้อมูลการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เกี่ยวกับสิทธิที่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจะได้รับ มาจำแนก วิเคราะห์ เพื่อหาองค์ประกอบของสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเฉพาะที่มีความเชื่อมโยง สอดคล้องตามประเด็นปัญหาที่กำหนดไว้แล้วนำองค์ประกอบที่ได้ในรอบแรกนี้ มาทำการแจกแจงความถี่เพื่อให้เห็นว่าแต่ละองค์ประกอบได้รับความสำคัญจำเป็นอย่างไรและมีการพิจารณาเปรียบเทียบว่าแต่ละองค์ประกอบที่ได้ทำการศึกษา นั้น มีองค์ประกอบที่จะมากำหนดกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่มีความเหมือนกัน หรือต่างกันกับการรับรอง

และคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย โดยจะใช้คำตอบได้จากตารางเปรียบเทียบที่ว่าเป็น ข้อมูลประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ใช้ข้อมูลคำตอบที่ได้รับจากกลุ่มประชากรการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์ อภิปรายร่วมกับ แนวคิด ทฤษฎี ประสบการณ์ของผู้วิจัย เพื่อจัดทำ “ร่างกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ” เป็นร่างแรกที่น่าไปสู่การจัดทำประเด็นที่จะใช้สำหรับการสัมมนา การมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อจัดทำการสัมมนา Co-Design แล้ว นำเอาข้อมูลคำตอบที่ได้ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ อภิปรายร่วมกับผลในขั้นตอนที่ 2 เพื่อยืนยันว่า แนวคิด ความคิดเห็นเพิ่มเติมและองค์ประกอบกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่ได้จากการสัมมนา ได้ถูกนำมาพิจารณาอย่างทั่วถึง สอดคล้องชัดเจน มีศักยภาพเหมาะสมตรงตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ สำหรับการพัฒนากฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

5. การรับฟังความคิดเห็น (Hearing)

เมื่อผู้วิจัยได้จัดทำร่างกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศแล้ว เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศนั้นสามารถที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการรับฟังความคิดเห็น จากประชากรที่มีความเกี่ยวข้องที่ไม่ได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสตามกฎหมาย ประกอบด้วย ประชาชนมูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศ ประชาชนมูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยไทยเพื่อสิทธิมนุษยชน นายกษมาคมฟ้าสีรุ่งแห่งประเทศไทย ประธานองค์กรบางกอกเรนโบว์ นักวิชาการด้านสังคม จิตวิทยา และ เพศศึกษา นักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน และบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จำนวน 16 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และรับฟังความคิดเห็น (Hearing) จากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ พ.ศ. ...

6. การจัดทำกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

การวิจัยได้กำหนดเป้าหมายไว้ คือ การสร้างกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยครอบคลุม ในประเด็นหลักความความเสมอภาคตามหลักสิทธิมนุษยชนเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กฎหมายที่บังคับใช้ การนำเอาผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ตามข้อ 3.1 และข้อ 3.2 มาวิเคราะห์เป็นองค์รวมร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลจากการจัดทำ Participatory design, Co – design: CD เพื่อสร้างกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือกล่าวโดยสรุปได้ว่า ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทั้งการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการมีส่วนร่วมออกแบบนั้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับจัดทำกฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้